

Mål för kommunikation, samspel och delaktighet – föräldrar i gemensam problemlösning

Kommunikation i sikte
Temadag 16 Juni 2011

Mats Granlund
Hälsö högskolan
Högskolan i Jönköping

Vad är en familj?

- Biologiskt släktskap eller inte?
- Äktenskap??
- Ömsesidigt beroende?
- Långvarigt?
- Kärnfamilj eller utvidgad familj?

Ekologisk nivå för åtgärder där familjer är inblandade

- Familjen som samhällsbärare – sociologiska teorier
- Familjen som en miljö som formar fungerandet hos medlemmarna – om familjen mår bra mår medlemmarna bra, Family systems theory, Family Sense of Coherence, Copingteorier, Adaptation, Ecocultural theory
- Familjen som en miljö där det är lättare att påverka enskilda individers fungerande. Teorier utgår från interventionens innehåll för individen – träning och handledning av familjemedlemmar

Familjen som system

- Familjens struktur definieras av de roller olika familjemedlemmar har.
- Subsystem kan finnas, makar, föräldrar, barn, syskon
- Familjens funktioner är de uppgifter familjen utför
- Familjens struktur och funktioner förändras över tid – familjens livscykel

Familjen som system, fortsättning

- Familjeresurser – de tillgängliga resurserna i form av kunskaper och färdigheter, pengar, varor, tid, livsbetingelser, miljö och stöd. Resurser kan finnas inom eller utom familjen
- Socialt familjestöd – personer, grupper eller individer som upplevs som hjälpsamma av familjemedlemmar. Socialt stöd kan vara formellt eller informellt

Adaptation -anpassning

- En process över längre tid som kan inbegripa:
 - Utveckling a starkare FSOC
 - Problemlösning
 - Coping
- Beroende på hur familjen hanterar sin situation kan utvecklingen vara positiv eller negativ

Ekokulturell familjeteori

- Familjens rutiner och ritualer byggs upp i en kulturell ram. Dagliga rutiner är händelser som sker regelbundet utan att ha någon speciell mening. Ritualer är speciella familjehändelser som stärker "vi är en grupp".
- Rutiner ger regelbundet och förutsägbarhet. Familjer eftersträvar stabilitet i rutiner och gör familjeanpassningar för att få rutiner att fungera

Ekokulturell teori forts, anpassningsområden

Karaktärsitika som formar och påverkar rutiner:

- Familjens inkomst och ekonomiska situation,
- Tillgänglighet till viktig service
- Trygghet och bekvämlighet i hemmiljön
- Hushållssysslor och fördelning av uppgifter
- Omvårdnad av familjemedlemmar
- Sociala fritidssysselsättningar
- Relationen mellan makar/partners
- Socialt stöd
- Informationskällor
- Mål

(Gallimore et al, 1996)

ABCX Modellen

- A = Personen med sjukdom/svårigheter är en stressor i familjen
- B = Coping, tolkningar och bedömningar
- C = Resurser, inklusive socialt stöd
- X = Utfall i form av familjeanpassning
(Ferguson, 2002)

Stressorer som familjer upplever

Typ av stressor	Beskrivning
<p>Funktionsnedsättning</p> <p>Information</p> <p>Att upprätthålla livsstil</p> <p>Vardagsfungerande</p> <p>Ekonomi</p> <p>Intervention</p> <p>Ansvar</p> <p>Stöd</p>	<p>Barnets funktionsnedsättning och frågor relaterat till detta</p> <p>Timing och typ av information</p> <p>Ritualer och rutiner viktiga för hela familjen</p> <p>Familjerutiner som ska genomföras</p> <p>Ekonomiska resurser</p> <p>Att genomföra metoder</p> <p>Vem har ansvaret?</p> <p>Matchningen mellan erhållet stöd och behov</p>

Coping teorier

- Kognitiv utvärdering (appraisal) av hot
- Bedömning av möjligheten att förändra/ta bort hotet sedan copingstrategier
 - Problemlösningstrategier – problemorientering för problem som är lösbara -> problemlösningstrategier
 - Emotionell coping – problem som inte går att lösa/ta bort -> positiv omvärdering, accepterande, undvikande etc

Problemlösningstrategier – en form av coping

- Problemorientering
 - Beteende
 - Tankar
 - Känslor
- Problemlösningstrategier
 - Definiera problem
 - Prioritera problem
 - Formulera mål
 - Använda resurser för att lösa problem

Varför gemensam problemlösning?

- Habiliteringsprofessionella med goda färdigheter i problemlösning skattas som skickligare av föräldrar (Granlund, 1993)
- Habiliteringsprofessionella med goda färdigheter i problemlösning når fler mål med barn/vuxna (Granlund & Sundin, 1999)
- Habiliteringsexperter med goda färdigheter i problemlösning skattas som bättre att samarbeta med av föräldrar (Granlund & Björck-Åkesson, 1996)
- Föräldrar utvecklas med erfarenhet från stressreducerande copingstrategier till problemlösande copingstrategier (Grant & Whittel, 2000)
- Föräldrar som är skickliga i problemlösning har högre välmående (Ylvén, Granlund, & Björck-Åkesson, 2006)
- Habiliteringsproffs stödjer intuitivt föräldrars coping, speciellt problemlösning (Ylvén & Granlund, 2010.)

Family coping, and type and number of responses from the professionals (n=164 sequences)

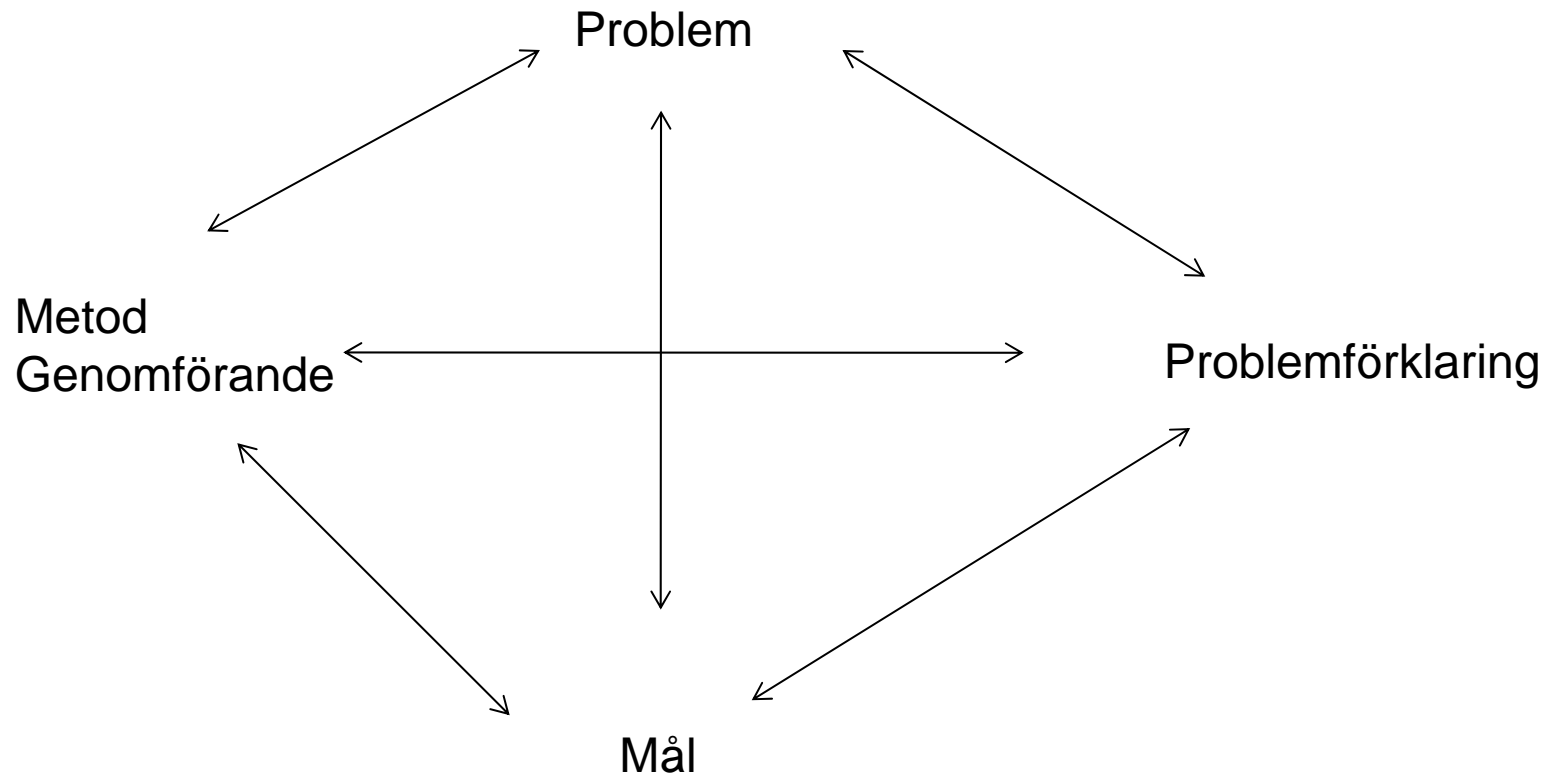
Family coping	Professional responses												Tot n of fam cop	
	Reappraisal			Goal-directed problem- focused coping			Spiritual beliefs and practices			Positive events				No res
	M	R	A	Info	PS	GS	V	O	E	H	MA	RGM		
M	-			1	2		4	1	1				10	19
R		1			1								8	10
A			-	3	1	2		1					4	11
Info				5	2	3		2					3	15
PS				3	13	7	2	6					8	39
GS					2	11		1					2	16
V				9	8	6	5	1			1		13	43
O					3	1	1	9	1				2	17
E				1				1	1				2	5
H					1			1		2			1	5
MA							1	3			-		4	8
RGM								1				-	-	1
Total	-	1	-	22	33	30	13	27	3	2	1	-	57	189*

M=Minimizing; R=Reframing; A=Adaptation; Info=Searching for Information/Information;
 PS=Problem Solving; GS=Goal Setting/Decisions towards Goals; V=Values; O=Optimism;
 E=Existential Questions; H=Humour; MA=Meaningful Activities; RGM=Represent Good
 Memories;
 No res=No response

*In the sequences more than one coping strategy could be present

Åtgärdscirkel

Hur varierar delaktighet mellan situationer?

Två typer av variation:

Frekvens deltagande i aktiviteter och antal och typ av aktiviteter

- Finns aktiviteten ?
- Är situationen åtkomlig?
- Har personen råd (tid, energi, pengar)?

Intensitet i engagemang i situationen

- Är aktiviteten anpassad till personens förutsättningar?
- Är situationen viktig för personen och är människor i omgivningen positiva till att personen deltar?

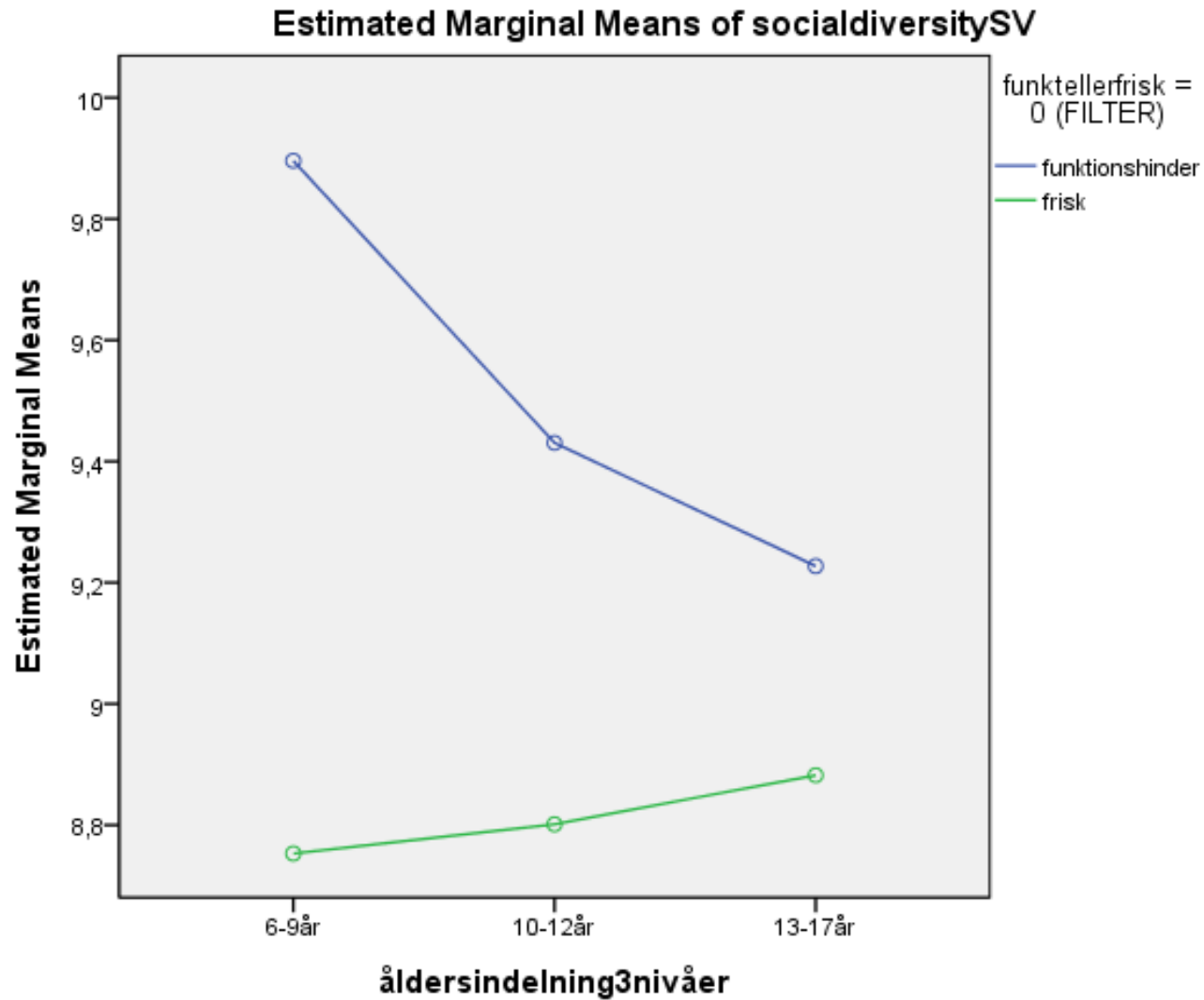
Social delaktighet -

Delaktighet och engagemang i aktiviteter tillsammans med kamrater

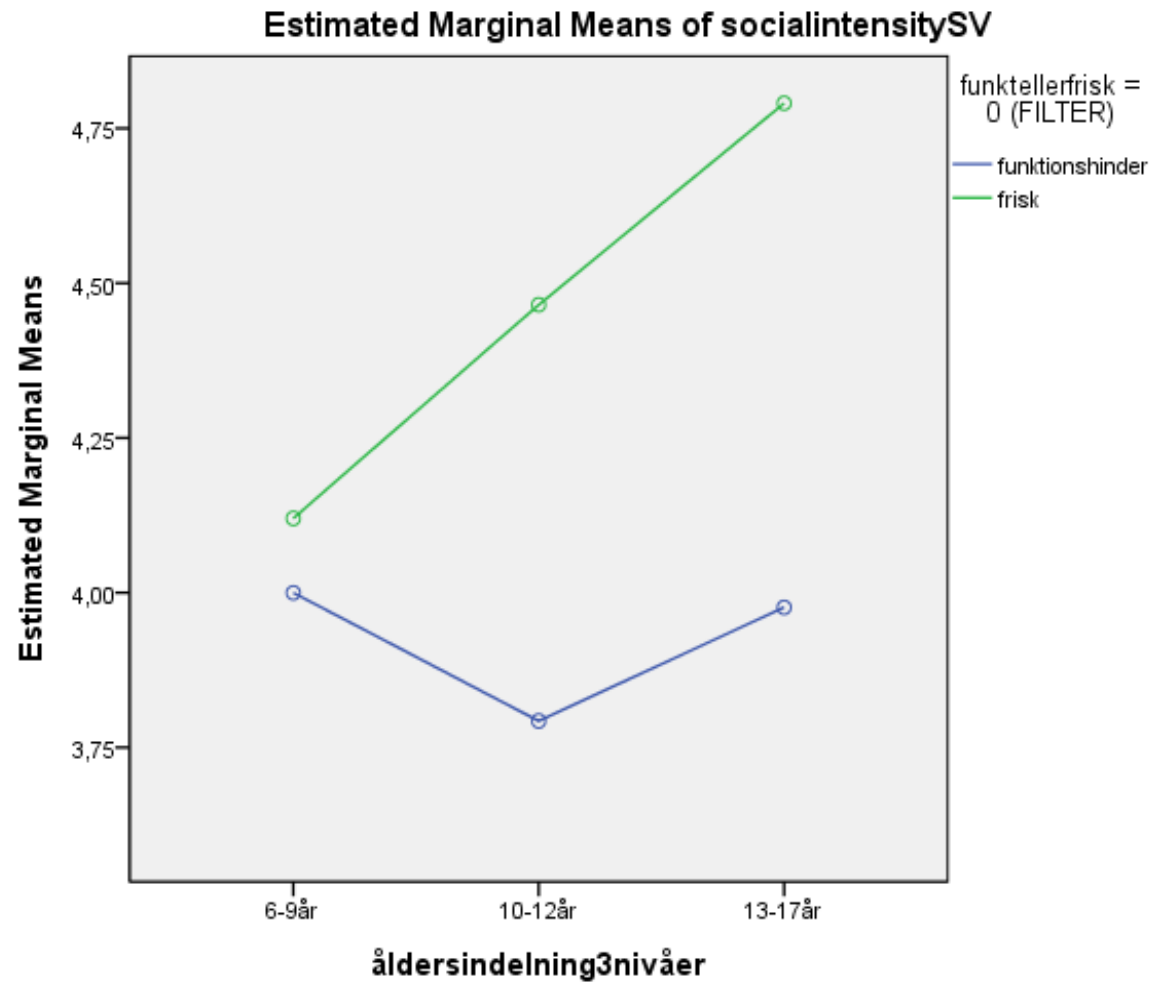
- Förskolebarn med fh befinner sig i samma aktiviteter på samma ställen i förskolan som andra barn men samspelar mindre med jämnåriga och mer med vuxna
- Förskolebarn med fh är lika engagerade i sociala kontakter som andra barn
- Barn med fh har färre kontakter med jämnåriga och fler kontakter med vuxna på raster och i klassrummet (Eriksson & Granlund, in prep.)
- Barn med fh namnger färre kamrater och uppger färre jämnåriga i sitt sociala stödnätverk (Eriksson, Welander & Granlund, 2007)

Antalet olika sociala aktiviteter barnen deltar i (Ullenhag, Granlund, Almqvist, & Krumlinde-Sundholm, in prep.)

Frekvens deltagande i sociala aktiviteter (Ullenhag et al, in prep.)

Delaktighet i lärande

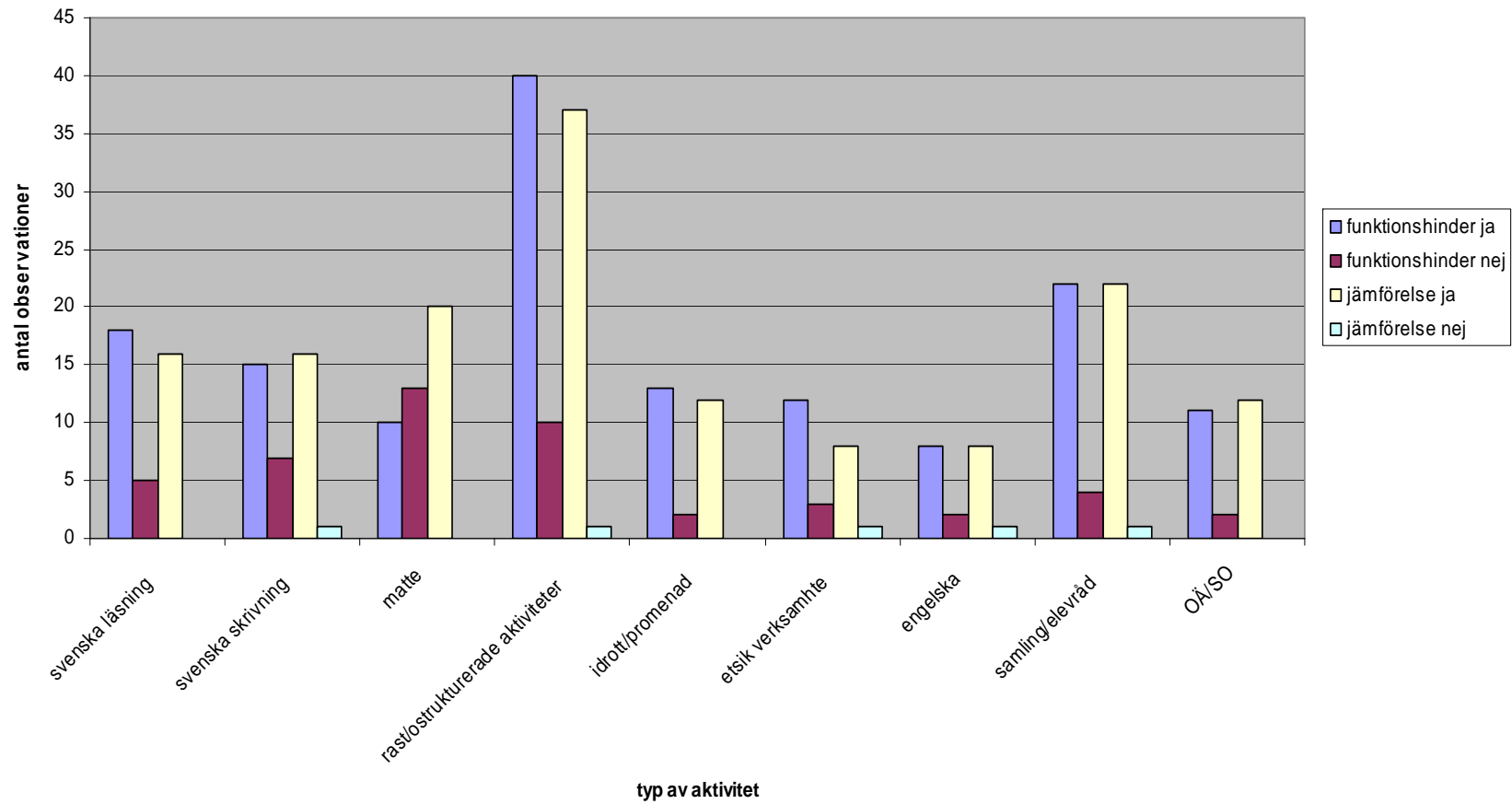
- Lärares skattningar av elevers delaktighet relativt starkt relaterade till elevers prestationer (betyg och nationella prov), elevers skattningar är inte det (Niia & Granlund, in prep.).
- Delaktighet högre för elever med f.h i strukturerade aktiviteter enligt observationer och elevers skattningar (Eriksson et al, 2007, in prep.)
- Inklusion i aktivitet ökar delaktighet (Eriksson et al, 2007; Sandström & Granlund, 2006)

Inkludering

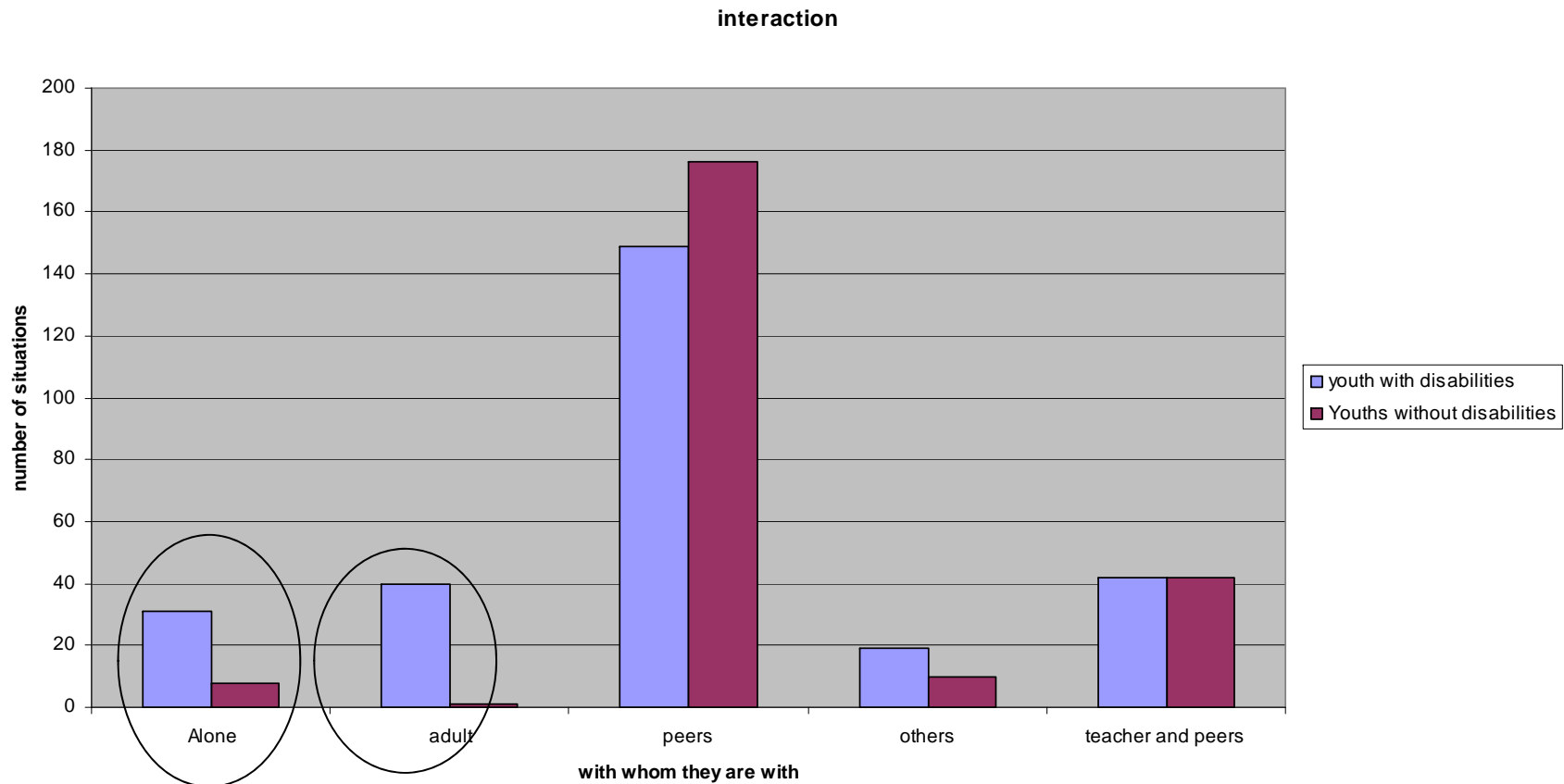
(Eriksson, Welander & Granlund, 2007)

Gör barnet samma sak som sina kamrater

Barns rapporter om vem de samspekar med när de ombeds registrera

(Eriksson-Augustine & Granlund, in prep.)

Vanliga "delaktighetsproblem" för barnet

Svårt få barnet delaktigt i rutiner hemma

Svårt göra gemensamma spel/lekaktiviteter hemma

Umgås med mor-farföräldrar och annan släkt

Samspela med jämnåriga på raster/fritid

Delta i skolaktiviteter med andra barn i klassen

Umgås spontant med kamrater

Aktiv fritid

Ha bestående relationer med kamrater och vänner

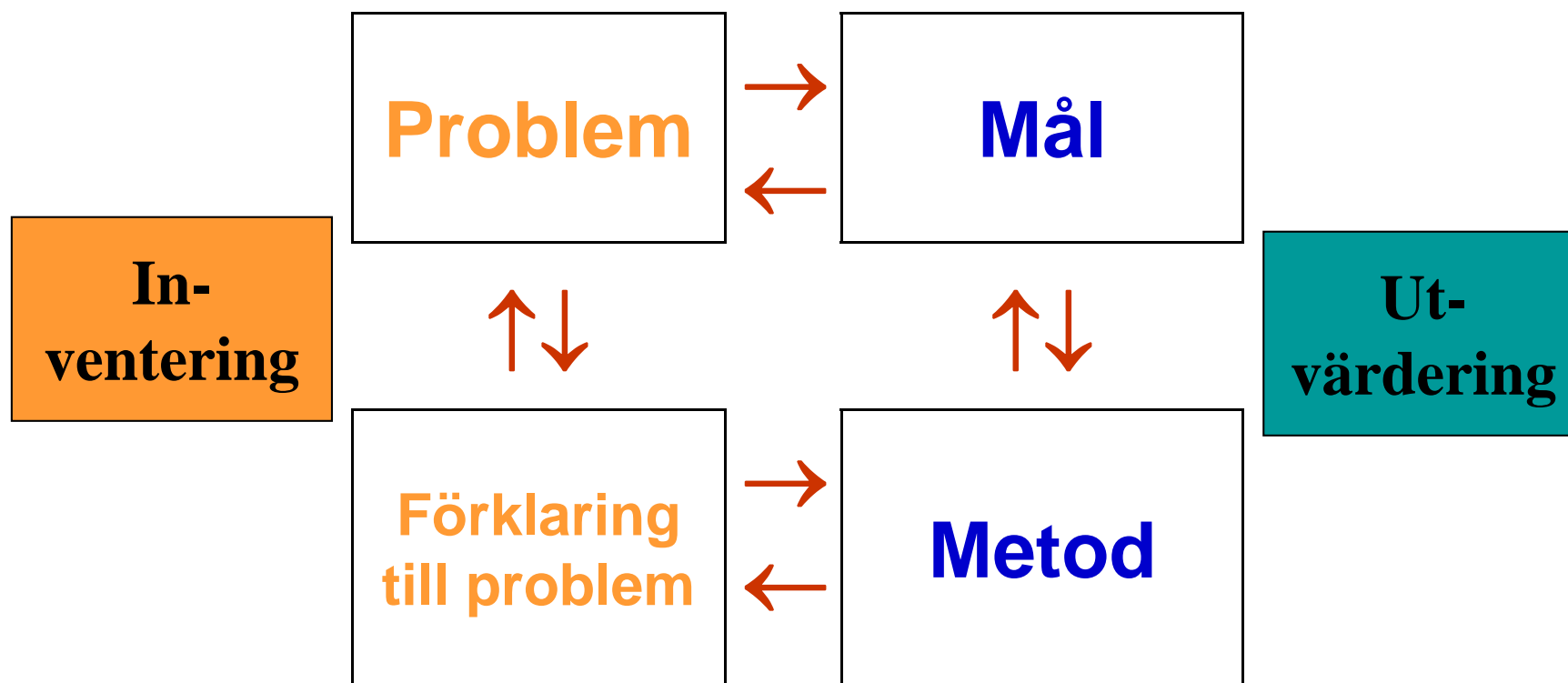
Behov

- Ett behov är något man behöver för att lösa ett problem
- Barn och familjer brukar uttrycka ett behov, önska en lösning, snarare än att beskriva sina problem
- Viktigt att "backa tillbaka" personen från lösning till problem för att hitta en lösning som matchar problemet

Problemlösningssprocess

Kartläggningssfas

Åtgärdsfas

Problemlösning med stöd av ICF-CY´s struktur

Problem	Problemförklaringar	Mål	Metod
Inte delaktighet i samspel i vissa situationer, vilka?	Kommunikationsaktiviteter <i>Tala, teckna, använda symboler</i>	Delaktig i samspel <ul style="list-style-type: none">• Påbörja• Upprätthålla• Avsluta• Föra dialog• Relationer med jämnåriga• Delaktig i skolaktiviteter	
	Omgivningsfaktorer viktiga för kommunikation och samspel		
	Kroppsfunktioner/-strukturer viktiga för språk och kommunikation		

Att definiera problemet

- Ett problem = skillnaden mellan hur det är och hur det borde vara. Det finns alltid mer än ett problem
- Ett problem måste vara viktigt för att det ska prioriteras, hur högt prioriterade är de problem som väljs?
- Ett problem måste anses som lösbart för att det ska nämnas. Problem omtalas först om man anar en lösning. Vad vet familjen om lösningar?
- Problem måste definieras som lösbara för att kunna åtgärdas – kan problemet formuleras annorlunda

Att förklara problemet

- Varje problem har många förklaringar
 - Kroppsförklaringar, kan inte uttala ljud, svårt röra sig
 - Aktivitetsförklaringar, t ex talar inte, använder inte symboler
 - Miljöförklaringar, t ex ingen tecknar i klassen
- Problem kan vara varandras förklaringar
 - De flesta problem som handlar om att något sker för ofta har en motsvarighet som handlar om att något sker för sällan
 - Problem på delaktighetsnivå kan förklaras med problem på kropps, aktivitets och miljö^{nivå}

MÅL

**Målet ska visa
HUR det ser ut vid
vägens slut!**

Vägen = metoden!

Mål ska formuleras

- Tydligt
- Konkret
- Positivt
- Presens (hur det är!)
- Individens
mål/perspektiv
- Utvärderingsbart –
kvantitativt el kvalitativt
- Tidsbestämt

Metod

- Bör bygga på de förklaringar som finns
- Bör ta kort tid och lite ansträngning
- Bör kunna bli självgående
- Bör kunna förändras när förutsättningarna förändras
- Principen måste framgå så att exemplen kan variera
- Olika personer kan använda olika metoder